

Ders 10

Аба ырайы, мезгилдер, климат тууралуу 1

(Hava durumu, mevsimler, iklim hakkında)

Жаман жолдош

Жайдын толуп турган кези. Калың токойдун ичи түркүн аңга толтура. Бакай менен Калмурат капкандарын көтөрүп, ууга чыгышты.

-Сак бололу, бул жерлерде аюу көп болчу эле,- деди Калмурат.

-Аюу болсо эмне экен, аюудан да киши коркобу? Аюу чыксынчы, күрөшүп эле жеңип алам- деп, Бакай кыйынсынды.

-Аюу оңой менен кишиге алдырбайт. Канткен менен жырткыч да. Анын үстүнө сенде эч кандай курал да жок,- деди Калмурат.

-Курал жок болсо эмне экен, мен аны колум менен эле муунтуп коём.

-Кой , досум, мактанба, аюу дегендин тырмагы бар, тиши бар.

-Мен сага коркпо дебедимби. Бизге эч нерсе кыла албайт. Жаныңда мен турбайымбы. Жүрө бер.

Чер карагайды аралап, эки дос чыйыр жол менен бара жатышты. Аңгыча Калмурат бир изди көрө койду. Карагайлардын түбүндөгү кара топуракта тайрандаган жаңы из жатат. Чоңдугу бууранын таманындай.

-Кокус аюу чыга калса, бири-бирибизге каралашалы, качып кетпейли, макулбу? – деди Калмурат.

-Аюуну мага эле кой, башын толгоп үзүп салам,- деп компойду Бакай.

Бир аз жүргөндөн кийин достор илбирстин изине жолугушту.

Сүйүнгөн бойдон капканды орнотууга киришишти. Капкандын кызыгына түшкөн экөө аюу жөнүндө эсинен чыгарып коюшту.

Аңгыча бадалдын арасынан саксаңдап чуркап келе жаткан аюуну көрө коюшту.

-Кокуй, аюу келатат!

-Качпа, чотту мага бер,- деди Бакай.

-Мына чот. Мен союзду алайын, - деди Калмурат.

Аюу жакын келди. Калмурат союзду даярдады. Бакай чотту алар замат эле аюунун сүрүнө чыдабай карагайдын башына чыга качты. Жалгыз калып аргасы кеткен Калмурат качып жөнөдү. Аюу карагайдын түбүн шимшилеп туруп, Калмураттын аркасынан кууп жөнөдү. Качып кутула албасын билген Калмурат, акыркы айланы колдонду. Эч кыймылдабай, өлүмүш болуп жатып

калды. Аюу келип, саамга Калмураттын кулак-мурдун жыттагылап турду да, өлгөн киши экен деп кетип калды.

Аюу кеткенден кийин Бакай карагайдан түшүп, Калмураттын жанына келди да:

-Аюу сенин кулагыңа эмне деп шыбырады?-деп сурады.

-Башыңа коркунуч келгенде сени таштап качкан киши менен жолдош болбо деп шыбырады,- деди Калмурат. (304 сөз)

Көнүгүүлөр

1. Бул аңгемени жети сүйлөм менен кыскача жыйынтыктагыла.
2. Бул жаңы сөздөрдү жаттагыла, сөздүгүңөргө жазгыла

калың	kalın
аң, уу	av
капкан	kapın
чер карагай	kalın orman
бууранын таманындай	buğranın tapanı kadar
илбирс	pars
чот	keski
союл	değnek
айла	çare
коркунуч	tehlike
сак бол-	dikkatli olmak
күрөшүп жең-	gьreşip yenmek
кыйынсы-	bıььrilenmek
муунт-	boğmak
жүрө бер-	yürü
тайрандаган	gelişigüzel
каралашалы	yardımlaşalım
кызыгына түш-	merakı sarmak
шимшиле-, жыттагыла-	koklamak

Грамматика:

1. Мезгил тактоочтор.
2. Сын атоочтун даражалары
3. **-мыш болуп калуу**

өлүмүш болуп калыш

уктамыш болуп калыш

оорумуш болуп калыш

Сагида биз барганда оорумуш болуп төшөктөн турбай койду.

Апам бөлмөмө киргенде, уктамыш болуп калдым.

Калмурат эч кыймылдабай өлүмүш болуп жатып калды.

Sözlü ve Yazılı Anlatım Dersi Kaynakları

Abduldayev E. (1998). *Azırkı kırgız tili*. Bişkek: İlim.

Akdemir R. (2000). *Baldar angemeleri*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G. , Rahat Razak). Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.

Asanaliyev Ü. (1964). *Lobnor tilinin grammatikalık kıskaçça oçerki*, Frunze,

Azırkı kırgız adabiy tili. (2009). Bişkek: KMUIA. -928 b.

Bartold V.V.(1963). *Kırgızı. Soçineniya*. T.2, Çast I., s.509-510. Moskva.

Baskakov N.A. (1960). *Tyurkskiye yazıki*. Moskva.

Batmanov İ.A. (1947). *Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kirgizskogo yazıka*. Frunze.

Batmanov İ.A. (1963). *Sovremenniy kirgizskiy yazık*. Frunze.

Cumakunova G. (2002).“Kırgız Türkçesi”. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara:Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.

Cumakunova, G. (2005). *Türkçe-Kırgızca Sözlük*. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.

Karasayev H.K. (1983), Orfografiyalık sözdük. Frunze:KSE

Keleçektin Eeleri. Añgemeler, Comoktor. Frunze: Mektep Basması, 1976.

Kırgız adabiy tilinin grammatikası. (1980). Frunze: İlim.

Köseoğlu E. (2001). *Tonton Ene*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1-88.

Köseoğlu E. (2003). *Veli Aba*. (Türkçeden Kırgızcaya çev. Cumakunova, G.) Ankara: Diyanet İşl. Başk. Yay.1-136.

Malov S.E. (1952). *Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Teksti i perevodi*. M.-L.

Oruzbayeva B.O., (1997). “Kırgızskiy yazık”. *Yazıki Mira: Tyurkskiye yazıki*. Bişkek, s.286-289.

Tınıstanov K. (1998). *Kırgız tili*. C.I-II, İstanbul.

Tenişev E.R. (1997). *Drevniy kirgizskiy yazık*. Bişkek.

Yazım Kılavuzu.(2012). Ankara:TDK Yay.

Yunusaliyev B.M. (1971). *Kırgız diyalektologiyası*, Frunze.

Yunusaliyev B.M. (1955).“Problema formirovaniya obşçenarodnogo kirgizskogo yazıka”. *Voprosı yazıkoznaniya*, №2, s.30-41.